

Анотація

Пальченкова В.М. Специфіка правових форм громадського контролю за діяльністю кримінально-виконавчої системи. – Стаття.

Питання про правові форми реалізації громадського контролю за діяльністю кримінально-виконавчої системи є обґрунтованим і актуальним, оскільки сучасна українська держава і суспільство намагаються побудувати правову державу, а вона не можлива без створення дієвої системи контролю з боку суспільства над системою виконання кримінальних покарань.

Ключові слова: громадський контроль, кримінально-виконавча система, специфіка громадського контролю.

Summary

Palchenkova V.M. A specific of legal forms of public inspection after activity of the criminally-executive system. – Article.

The question about legal forms of public control realization over the activity of criminally-executive system is proved and actual in Ukraine. Ukrainian state and a society try to construct a lawful state and this construction is not possible without creation of the effective monitoring system over the system of performance the criminal punishments from outside societies.

Key words: social control, penal system, specificity of social control.

УДК 343.2/7:343.9:343.352

В.Н. Боровенко

ВІДСУТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДЕРЖАВІ ПОРОДЖУЄ КОРУПЦІЮ

Ситуацію, що склалася із протидією злочинності в Україні, необхідно визнати критичною. Вхідження держави в період системної кризи істотно відбилося на суспільно-політичній, економічній, духовній та інших сферах життя суспільства, у тому числі вплинуло і на зріст злочинності. Так, у РФ щорічно реєструється близько 3 млн злочинів, ФРН – 6,5 млн, Італії – 3 млн, а в Україні за 2009 р. – 2 млн 907 тис. заяв і повідомлень про злочини [2].

Мільйони чесних і добропорядних громадян гостро відчують свою незахищеність перед натиском беззаконня та злочинності, не можуть відстояти свої законні права, свободи та інтереси в державних установах. Втрата джерел до існування, падіння рівня життя підштовхує їх частину до злочинів. У молоді домінує споживацька психологія, бездуховність, позерство, насильство, жорстокість, безкультур'я та агресивність. Праця перестає бути суспільно значущим видом людської діяльності, а добробут багатьох досягається у протизаконний спосіб. Економічне зубожіння породжує моральну, культурну та соціальну нерівність громадян, що формує психологію жebraка та зайвих для суспільства людей, і, як наслідок, з'являється неповага до закону і держави.

Істотно впливають на формування державної політики передвиборні обіцянки влади, що здаються дуже гарними, а реалії – інші. Дослідники відзначають відсутність наступності державного курсу та відповідальності влади за наслідки

свого правління. Злочинність усе глибше проникає в державні структури й уже впливає на процеси, що відбуваються в суспільстві.

Зміни суспільно-економічних відносин після 1991 р. викликали й зміну структури злочинності. Серйозні помилки в проведенні економічної, політичної, соціальної, військової, приватизаційної, земельної, правоохоронної та інших реформ різко знизили духовно-моральний потенціал суспільства, змінили ціннісні орієнтації особистості, що, у свою чергу, викликало зріст нових видів злочинності. Зниження правового контролю з боку суспільства та держави призвели до дезінтеграції законодавчої, виконавчої та судової гілок влади як у центрі, так і на місцях. Влада виявилася не в змозі ефективно виконувати свої державні функції, у т. ч. і протистояти корупції. Громадяни втратили довіру та надію на владу і державу, на їхнє бажання сприяти їхньому благу. Саме в цьому проглядаються і серйозні теоретичні та практичні проблеми державно-правового будівництва.

Так, в Україні відсутня довгострокова реалістична, науково-обґрунтована кримінально-правова державна політика у вигляді чіткої теорії або концепції, стратегії або тактики, ефективною програми боротьби зі злочинністю, як невід'ємної складової частини державної політики. Політика, яка б могла захистити громадянина і його благополуччя, спокій, життя й здоров'я, матеріальний добробут чесного трудівника, захистила його честь і гідності в митарствах по чиновницьких лабіринтах тощо. На привеликий жаль, ми вже бачили програми боротьби з організованою злочинністю, трьох «К», «бандитам – тюрми» та інші, які виявилися малоефективними і які поставленої мети так і не досягли. Це в першу чергу відбувається тому, що, наприклад, і недавно прийнятий Закон України «Про заходи попередження та протидії корупції» [3] є черговим напівзаходом, оскільки в ньому відсутня чітка програма системного реформування чинного законодавства, правоохоронної й судової систем, соціальних інститутів громадянського суспільства та органів влади в цілому. У ньому зроблений акцент на адміністративно-правових заходах замість посилення репресій на основі кримінального права, знову йдеться про особливу роль чиновника, розміри «милостині» і неконкретні цифри тощо. Все суспільство, і навіть влада, уже визнали, що це найбільше зло сьогодення, що підриває корінні підвалини держави. Однак, що ж робити?

По-перше, необхідно виходити з того, що корупція це породження нових соціально-економічних відносин і саме тому її необхідно визнати особливо тяжким злочином, а за участі державних службовців – з особливо підвищеною суспільною небезпекою. Лібералізм, демократизм, гуманізм й інші популярні сьогодні гасла для цих осіб просто недоречні, оскільки вже особливо гостро постає питання про виживання кожного окремо взятого громадянина, існування держави і реальні загрози національній безпеці. Корупція є наслідком повної професійної непридатності влади, їхнього небажання ефективно реагувати на виклики часу, повної безвідповідальності перед законом, своїми громадянами та суспільством в цілому.

По-друге, у законодавстві необхідно невідкладно зробити акцент на тім, що у разі здійснення корупційних дій представниками влади або державними службовцями – недоторканність та інші види імунітетів не діють!

По-третє, наприклад, у чинному кримінально-правовому законодавстві існує відповідальність за розкрадання й хабарі, зловживання владою або службовим становищем, банківські, фінансові та інші злочини, які здійснюються в т. ч. і чиновниками. Зупинка тільки за малим – їх необхідно ефективно й беззастережно застосовувати, незважаючи на особистості. Корупціонерів необхідно визнати спеціальними суб'єктами, із відповідними правовими наслідками, що впливають для них, аж до заборони на професію в майбутньому, компенсацію збитків тощо.

По-четверте, у законодавстві необхідно зробити особливий акцент: депутати, судді, працівники виконавчої влади й правоохоронних органів, митники, прикордонники та інші особи, що входять у державний апарат, за наявності достатніх правових підстав притягуються до кримінальної відповідальності незалежно від суми збитку, розміру хабара тощо, а покарання їм призначається у два рази вище, ніж звичайним громадянам.

По-п'яте, з метою подолання корупції запровадити тимчасовий захід, до моменту її подолання – у КК України [1] створити спеціальний розділ з вичерпним переліком кримінально-правових норм, які підпадають під ознаки корупції із жорсткими заходами кримінально-правового впливу, передбачивши, щоб такі особи вже ніколи не одержали б доступу до важелів влади.

Зрозуміло, що для швидкого й ефективного подолання корупції необхідна високоефективна державна кримінально-правова політика, бажання та воля влади на подолання цього зла. Більше того, кримінальне право, формуючи свою політику, повинне теж спиратися на теоретичні концептуальні розробки філософії, соціології, психології, політології й інша фундаментальних наук. Кримінально-правова політика, як частина державної політики, повинна здійснюватися на доктринально-політичному, ідеологічному, концептуальному, законодавчому, управлінському, духовному, соціокультурному і правоохоронному рівнях діяльності держави, її органів та окремо взятих осіб з ефективною протидією злочинності. Політика держави в такому разі повинна бути спрямована на усунення умов і причин, що породжують злочинність, користуючись духовно-правовими, соціально-економічними та політико-юридичними засобами і методами, а кримінально-правова політика – проводитися виключно в інтересах особистості, з урахуванням її інтересів та одночасно ресоціалізації тих, хто схибив, суспільства і держави, а не тільки правлячої її частини.

Саме тому кримінально-правова політика держави є невід'ємною частиною її внутрішньої політики в правотворчій, правоохоронній, кримінально-правовій, виправній та інших внутрішніх функціях держави. Вона повинна бути націлена на високоефективний захист суспільства від злочинів, їх зменшення й доведення до можливого мінімуму, розробку та реалізацію як стратегії, так і тактики боротьби зі злочинністю. Це політика держави, яка будується на праві як засобі впливу та управління суспільством, ефективному механізмі політико-правового регулювання суспільними відносинами. Це система загальноправових принципів (наукова обґрунтованість, гуманізм, добро, справедливість, пріоритет прав

людини, реалістичність і передбачуваність, легітимність, законність і гласність, соціальна спрямованість, відповідність міжнародним стандартам, демократизм, поєднання інтересів особи та держави), політико-правових приписів та інших соціальних норм кримінально-правового, кримінологічного та ресоціального характеру із забезпечення правопорядку та запобігання злочинності. Ці заходи виробляються на науковій основі, фахівцями в галузі права, за участі громадянського суспільства в напрямі високоефективного забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина, зміцнення законності, правопорядку та дисципліни, формування в громадян високої правосвідомості, правової культури тощо.

Головна проблема реалізації кримінально-правової політики на сучасному етапі криється в неефективній діяльності держави, державного апарату та окремих посадових осіб, що виступають від її імені, що мають неконтрольовану з боку суспільства та необмежену владу. По-друге, це низька якість та ефективність законів, правоохоронної діяльності, низький професійний і культурний рівень співробітників та інші фактори, що негативно впливають на застосування норм права. Саме тому сучасна кримінально-правова політика держави вимагає якісно нових підходів, нового рівня керівництва державними структурами, силами та засобами, залучення до цих процесів інститутів громадянського суспільства та підпорядкування їхньої діяльності інтересам особистості. У цьому разі ми повинні виходити з того, що рівень злочинності в країні свідчить про цивілізованість і культуру суспільства.

З метою забезпечення високоефективної сучасної кримінально-правової політики держави пропонується:

1. Розробити високоефективні поетапні програми трудової зайнятості суспільства, економічних сфер діяльності та кожного окремо взятого працівника. Користуючись державними гарантіями, направити банківський капітал на розвиток високоефективних галузей господарювання, здатних принести швидкий результат.

2. Прийняти, за участі інститутів громадянського суспільства, програму кримінально-правової державної політики, закріпивши помисли й сподівання громадянина-трудівника, а не владних структур, яких суспільство наймає собі на роботу (і тому має право запитувати за результати їхньої діяльності!) з метою забезпечення повної трудової зайнятості, гідного людини рівня життя, особистої безпеки, суспільного блага, спокою й правопорядку.

3. У корені змінити соціально-економічну політику держави – вона повинна стати надійним гарантом кожної окремо взятої особистості, її невід’ємних прав і законних інтересів у законодавчій, виконавчій і судовій гілках влади. Створити ефективну систему суспільного контролю за їхньою діяльністю, а також надійне відновлювальне правосуддя. Зобов’язати всіх держслужбовців, безумовно, декларувати свої доходи та витрати.

4. Розвивати міжнародне співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю й для цього невідкладно привести національне законодавство у відповідність до міжнародно-правових норм.

5. Законодавчо закріпити ефективний суспільний контроль за діяльністю антикорупційних і правоохоронних органів: увести прямі вибори суддів першої інстанції і запровадити їхні щорічні звіти перед громадянським суспільством. З метою підняття професійного та морально-культурного рівня працівників держапарату, у т.ч. і провозастосовних органів, увести щорічні кваліфікаційні випробування, з обов'язковим залученням громадськості.

Правова політика є особливим суспільним політико-правовим явищем. Вона повинна формуватися на системній научно-обгрунтованій діяльності держави та інститутів громадянського суспільства, спрямованих на реалізацію стратегії та тактики державно-правового розвитку, повсякденного вдосконалювання механізму правового регулювання, ефективної реалізації норм права, забезпечення основних прав і свобод людини та громадянина, побудови демократичної соціальної і правової держави із широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства. Високоєфективна правова політика (у т.ч. і кримінально-правова) повинна стати продуктом розвитку не тільки держави та її апарату, але й кожного окремо взятого громадянина, їхніх об'єднань і суспільства в цілому.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25-26.
2. Обзор Владимира Вербяного по материалам Корреспондент.net от 23.11.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufa.kp.ru/daily/24440.4/606248/>;
3. ВВР України. – 2009. – № 45. – Ст. 691, 692, 693

Анотація

Боровенко В.Н. Відсутність кримінально-правової політики в державі породжує корупцію. – Стаття.

Зниження правового контролю з боку суспільства та держави призвели до дезінтеграції законодавчої, виконавчої та судової гілок влади як у центрі, так і на місцях. Влада виявилася не в змозі ефективно протистояти корупції. Саме в цьому проглядаються серйозні теоретичні та практичні проблеми державно-правового будівництва.

Ключові слова: правовий контроль, корупція, суспільство, захист громадян, органи влади, реформування законодавства.

Summary

Borovenko V.N. Absence of criminal and legal policy in the state generates a corruption. – Article.

Decrease in the legal control from the side of societies and the states have led to decomposition of legislative, executive and judicial branches of the power, both in the centre, and on places. The power was not able to resist with a corruption effectively. In it serious theoretical and practical problems of a state-legal building.

Key words: legal control, corruption, society, protection of citizens, governments, law reform.